

УДК 37.013.42:364.692:615.2:615.015.6

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Золотова Ганна Дмитрівна
м.Луганськ

У статті запропоновано визначити соціально-педагогічну профілактику адиктивної поведінки дітей як науково обґрунтовану та своєчасну систему дій, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей, яка сприяє вияву позитивних форм їх активності, пов'язану із попередженням і обмеженням причин усіх видів адиктивної поведінки. Удосконалено розподіл профілактики за видами із акцентом на первинній профілактиці, метою якої є сприяння гармонізації процесу соціалізації, засвоєння різноманітних життєвих навичок. Серед основних функцій профілактики виділені виховна, охоронна, регулятивна, прогностична, консультативна, організаторська, посередницька, функція фандрейзінгу.

Ключові слова: соціально-педагогічна профілактика, адиктивна поведінка дітей, територіальна громада.

Актуальність теми дослідження зумовлена невинним зростанням рівня дитячої та підліткової наркоманії, вживання алкоголю, тютюнопаління. Тривожною є тенденція до зменшення вікового цензу початку прилучення до психоактивних речовин на фоні збільшення психо-соматичних і хронічних захворювань дітей. Сучасні процеси інформатизації освіти і культури з одного боку сприяють позитивному перетворенню діяльності людини за рахунок засвоєння нових знань і умінь, але з іншого – призводять до техностресів, комп'ютерної, ігрової, Інтернет-адикції тощо. Сьогодні коло предметів залежності постійно поширюється, ними можуть стати і мобільний телефон, і спорт, і робота, і гроші, і їжа, і релігійне вірування, і багато іншого. Багаточисельні види залежностей ми відносимо до такого виду девіантної поведінки, як адиктивна поведінка. Адиктивна поведінка – це прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій [1, с.103]. Сьогодні більшість спеціалістів, що досліджують даний напрямок, стверджують про необхідність приділяти основну увагу профілактиці адиктивної поведінки, адже будь-яку соціально-педагогічну проблему набагато легше попередити, ніж потім долати.

Одними з перших починають дослідження даного питання С.Кулаков, А.Лічко, В.Бітенський, В.Херсонський, Б.Братусь, П.Сідоров, І.П'ятницька, Д.Колесов. Базуючись на основних принципах превентивної педагогіки (В.Оржеховська, О.Пилипенко), соціально-педагогічні аспекти дослідження даної проблеми продовжили О.Удалова, Н.Максимова, С.Толстоухова, Н.Пихтіна, І.Шишова, О.Тютюнник, Т.Мартинюк, М.Окаринський, О.Мурашкевич та інші. Отримало свій розвиток дослідження технологічних аспектів профілактики адиктивної

поведінки у розробках Т.Федорченко, І.Сомової, Н.Зимовець, Т.Яценко, Т.Андреевої, К.Красовського. Разом із тим, аспект сутності і змісту профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади є недостатньо вивченим і потребує систематизації і уточнення.

Мета статті – розкрити сутність і зміст профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади.

Переходячи до розгляду проблеми, необхідно відзначити, що ми будемо розглядати профілактику адиктивної поведінки як особливий вид соціально-педагогічної діяльності, який знаходиться на межі різних галузей знань. Сучасна превентологія, яка має на меті головну ціль – формування здорового способу життя, актуалізує складне системне уявлення про здоров'я дитини, що включає в себе фізіологічний, психічний, духовний і соціальний аспекти. І тому діяльність по профілактиці адиктивної поведінки полягає у прогнозуванні негативних тенденцій у формуванні особистості на всіх згаданих рівнях, ранньому виявленні, вивченні, оцінці початкових ознак поведінки, що відхиляється, це може бути окремий захід або цілий цикл заходів, що мають єдину мету і спрямовані на попередження та подолання негативних явищ. Профілактику можна розглядати як особливий вид діяльності, який інтегрує знання не тільки в галузі медицини, педагогіки, психології, соціології, а й інформаційних технологій [3; 4].

Термін „профілактика” в тлумачному словнику С.Ожегова визначається як сукупність попереджувальних заходів, спрямованих на збереження й зміцнення нормального стану, порядку [5, с.128].

Профілактика, за визначенням ВООЗ, – це дії, спрямовані на зменшення можливості виникнення захворювання або порушення, на переривання або уповільнення прогресування захворювання, а також на зменшення непрацездатності. У більш широкому контексті – це різнобічна діяльність, що перешкоджає поширенню психоактивних речовин у суспільстві. Така профілактика охоплює достатньо широке коло напрямів діяльності [6].

Профілактика у соціологічному розумінні – це діяльність, спрямована на зміцнення та зберігання стабільного функціонування соціальної системи, яка здійснюється шляхом виявлення, усунення або нейтралізації причин і умов, що викликають різноманітні девіації. Отже, профілактика адиктивної поведінки є окремим випадком загальнопрофілактичної діяльності суспільства, являє собою діяльність, спрямовану на послаблення негативного впливу адиктивної поведінки на суспільство як соціальну систему, яка здійснюється шляхом виявлення, усунення або нейтралізації причин виникнення адикцій [2, с.6].

Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності «спрямована на превенцію соціальних проблем

чи життєвих криз клієнтів, окремих груп або попередження ускладнення вже наявних проблем і складається з комплексу економічних, політичних, правових, медичних і психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження і локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі» [1, с.31].

У більш широкому значенні соціально-педагогічна профілактика – це «система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, що сприяє вияву різних форм активності» [8, с.168]. Також соціально-педагогічна профілактика розуміється як науково обґрунтовані і своєчасні дії, спрямовані на вплив «... на свідомість, почуття і волю учнів з метою вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної спрямованості неповнолітніх...» [10, с.77]; запобігання можливих фізичних, психологічних або соціокультурних колізій у окремих індивідів групи ризику; збереження, підтримку і захист нормального рівня життя і здоров'я людей; сприяння їм у досягненні поставлених цілей і розкриття їх внутрішнього потенціалу [3].

Як бачимо, соціально-педагогічну профілактику фахівці наповнюють дуже глибоким змістом, не обмежуючись лише необхідністю попередження проблем, таким чином втілюється один із найголовніших принципів соціально-педагогічної діяльності – принцип гуманізму – у його повсякденному прояві.

Окремо можна виділити психолого-педагогічну профілактику як систему попереджувальних заходів, яка має на меті попередження і подолання небажаних психічних і соматичних розладів, а також усунення зовнішніх причин, чинників і умов, що викликають ті або інші недоліки в розвитку дітей. Даний вид профілактичної діяльності застосовується у контексті тенденцій гуманізації освіти і виховання, і, спираючись на це, фахівці вважають, що психологічна служба освіти повинна займатися перш за все превентивною діяльністю.

Профілактична діяльність передбачає попередження проблем, які ще не виникли, подолання проблем безпосередньо перед їх виникненням, втручання в коло існуючих проблем з метою попередження нових. При реалізації такого підходу потрібно сприяти зростанню можливостей особистості, її самоактуалізації, комплексного духовного і психофізичного розвитку, а не на підборі лікувальних або реабілітаційних програм [3; 4].

Зважаючи на все вище сказане, пропонуємо визначити соціально-педагогічну профілактику адиктивної поведінки дітей як науково обґрунтовану та своєчасну систему дій, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей, яка сприяє вияву позитивних форм їх активності, пов'язану із попередженням і обмеженням соціальних, психологічних і біологічних причин усіх видів адиктивної поведінки.

На сьогодні існує багато класифікацій профілактики за різними ознаками. Так, виокремлюють тип профілактики за видом, за цільовою групою, тип профілактики за змістом діяльності, рівень профілактики – за рівнем докладання зусиль.

Види профілактики традиційно поділяють на первинну, вторинну, третинну профілактику. За змістом діяльності визначаються наступні типи профілактики:

- неспецифічна (загальносоціальна) – передбачає діяльність, яка не торкається безпосередньо проблеми адиктивної поведінки, а впливає на неї побічно (наприклад, через організацію дозвілля дітей), вона спрямована на оптимізацію умов життя, створення альтернативи негативним проявам тощо;

- специфічна – передбачає діяльність, безпосередньо спрямовану на попередження різних проявів адиктивної поведінки [9, с. 93].

У залежності від об'єкта діяльності профілактика поділяється на рівні:

- особистісний – спрямований на покращення стану окремої людини, формування якостей особистості, які сприяють здоровому способу життя, самореалізації в суспільно ціннісній

діяльності;

- сімейний – передбачає вплив на сім'ю як соціальну групу і найважливіший інститут соціалізації;

- соціальний – спрямований на зміни суспільних норм та громадської думки про адиктивну поведінку.

Типологія профілактичних програм може також будуватися в залежності від їх масштабності, адресності і суб'єктності (хто їх впроваджує). Так, розрізняють універсальні програми, покликані охопити максимальну кількість дітей, або спрямовані на певну групу населення в цілому (наприклад, всі учні школи); індикативні (селективні), тобто, вибіркові програми, які звертаються до дітей групи ризику; модифікаційні (програми за показаннями), які адресуються тим, хто вже має досвід адиктивної поведінки [7, с.148]

З точки зору фокусу впливу профілактика поділяється на дві великі групи: особистісно-центрована (вплив на характеристики особистості) і середовищно-центрована (вплив на батьків, учителів, ровесників, спільноти).

Залежно від рівня об'єкту профілактики окрім рівня діяльності людей-фахівців з профілактики та самої особистості, на яку профілактична робота спрямована, виділяють також процеси та явища економічного, соціального, медичного, політичного характеру. Як об'єкти профілактики вони потребують удосконалення і методичної допомоги.

Також профілактична інтервенція може бути постійно діючою, систематично діючою і періодично діючою [9, с.93-95]. При цьому кожна стратегія із усіх вище розглянутих може поєднуватися з іншими.

Як бачимо, цільовими групами профілактики адиктивної поведінки виступають і здорове, законслухняне населення без ознак уживання психоактивних речовин; і індивіди групи ризику; і індивіди з адиктивною поведінкою [2].

Повернемося до видів профілактики. Всесвітня організація охорони здоров'я традиційно виділяє такі основні види профілактики як первинна, вторинна, третинна.

Первинна профілактика – це комплекс заходів соціальної, освітньої і медико-психологічної спрямованості, метою яких є попередження залучення до психоактивних речовин. Вона передбачає соціальні заходи неспецифічного характеру, контингентом яких є загальна популяція дітей і підлітків, цей вид профілактики є найбільш масовим [3; 9].

Первинна профілактика поділяється на радикальну і ранню. Радикальна профілактика передбачає зміну соціально-культурних умов життя населення (пропаганда здорового способу життя, спорт, санітарне просвітництво тощо) і заходи, що забороняють і контролюють споживання і поширення алкоголю, наркотичних й інших психоактивних токсичних речовин. Рання профілактика містить у собі як виявлення осіб, які зловживають без залежності, так і попередження розвитку залежності. Крім того, сюди відноситься й інформація про те, що необхідно робити, якщо дитина, учень почали вживати адиктивні речовини.

Психологічний вплив у рамках первинної профілактики реалізується через розвиток особистісних ресурсів, формування функціональної сім'ї, медичний – шляхом виявлення біологічних факторів ризику та їх корекції на медичному рівні.

Первинну профілактику ще називають «соціальною профілактикою», тому що вона впливає перш за все на комплекс соціальних умов, які сприяють збереженню і розвитку здоров'я, запобігаючи несприятливому впливу чинників соціального та природного середовища [6].

Вторинна профілактика – це комплекс заходів соціальної, освітньої і медико-психологічної спрямованості, метою яких є попередження формування адикції і ускладнень. Контингентом вторинної профілактики є особи з адиктивною поведінкою або представники групи ризику. Її мета – припинення адиктивної поведінки і заміна її адаптивними формами поведінки. Завдання вторинної профілактики: підвищення потенціалу особистісно-середовищних ресурсів, опанування навичок практичного ви-

користання різноманітних стратегій поведінки у стресовій ситуації. Ці завдання можуть бути реалізовані наступним чином: за допомогою навчання ефективним навичкам і умінням подолання стресу, що має соціальну спрямованість, надання соціальної підтримки. Також у ряді випадків вторинна профілактика спрямована на затримку розвитку хвороби, у наркології вона містить у собі ранню діагностику залежності і своєчасне її лікування.

Третинна профілактика – це комплекс заходів соціальної, освітньої і медико-психологічної спрямованості, метою яких є попередження зривів і рецидивів, тобто створення умов для мобілізації духовних сил особистості, формування бажання самому вирішувати свою проблему. Контингентом даної діяльності є особи зі сформованою адиктивною поведінкою. Мета третинної профілактики – попередження переходу сформованої залежності у наступну, більш важку стадію головним чином шляхом реабілітаційних заходів. Вона охоплює дуже тяжкі випадки, зокрема, пов'язані з кількаразовими рецидивами та безуспішним лікуванням [3; 6].

Ні в якому разі не ставлячи під сумнів висновки ВООЗ, зауважимо, що дана організація дивиться на проблему профілактики перш за все із медичної точки зору. На цій підставі ми дозволимо собі припустити, що соціально-педагогічна класифікація за даним зразком не буде відповідати сучасним запитам педагогічної науки, тому що применшує значення первинної профілактики, а саме вона має виключне значення для подолання проблеми адиктивної поведінки дітей, і її можливості виявлені недостатньо.

Пропонуємо змістовно удосконалити розподіл профілактики за видами, роблячи акцент на первинній профілактиці, адже в сучасних соціально-педагогічних дослідженнях саме первинна профілактика стає предметом наукового пошуку. Так, первинна профілактика, як ми вже казали, повинна охоплювати всіх дітей, але її метою визначаємо не попередження залучення до психоактивних речовин, а сприяння гармонізації процесу соціалізації, формування морально-психологічної стійкості дитини, засвоєння різноманітних життєвих навичок, які не пов'язані із проблемами вживання тютюну, алкоголю, наркотиків. Тобто, головне завдання первинної профілактики – зробити все можливе, щоб у дитини не виникли ані причини, ані приводи взяти чи іншу речовину або долучитися до інших адикцій. Звісно, така профілактика розрахована перш за все на дітей молодшого шкільного віку. Як логічно витікає із вищесказаного, вторинна профілактика уже повинна торкатися проблем адиктивної поведінки. Даний вид профілактичної діяльності ми поділяємо на два напрямки. Перший напрямок, знову ж таки, охоплює всіх дітей, частково він розрахований на молодший шкільний вік, у більшій мірі – на молодших підлітків. Мова йде перш за все про інформування про причини і види адиктивної поведінки та формування умінь і навичок протистояння пропозиції адикцій із боку оточуючого середовища, яке проводиться у тренінговій інтерактивній формі, за допомогою ігрових видів діяльності. Другий напрямок вторинної профілактики представляємо в основному індивідуальною роботою із представниками групи ризику адиктивної поведінки. І, нарешті, третинна профілактика – це індивідуальна і групова допомога особам із адиктивного поведінкою по її подоланню та запобігання рецидивів у осіб, які вже подолали залежності. Останні два види профілактики ми жорстко не прив'язуємо до певного вікового періоду. Аналіз літератури та власний досвід показали, що в основному це підлітковий вік, але зустрічаються випадки стійкої адиктивної поведінки та реабілітація від залежності і у більш ранніх вікових періодах.

Аналіз функцій, які профілактика адиктивної поведінки виконує у суспільстві, показав, що серед основних виділяються виховна, охоронна, регулятивна, прогностична, консультативна, організаторська, координаційно-посередницька, функція фандрейзінгу.

Регулятивна покликана забезпечити таку поведінку лю-

дей, яка б відповідала соціальним вимогам, закріпленим у нормах права й інших нормативних системах. Профілактика активно впливає на внутрішню систему контролю і саморегуляції особистості, коли зовнішні вимоги правових і моральних норм перетворюються на ціннісні орієнтації, мотиви і стандарти поведінки. Основний зміст охоронної функції зводиться до охорони інтересів і цінностей шляхом формування в особистості поваги цих інтересів і цінностей, вироблення стримуючих початків, які виключають можливість адиктивної поведінки. Головне завдання виховної функції полягає в тому, щоби виховати з метою недопущення адиктивної поведінки. Здійснення прогностичної функції сприяє визначенню перспективних напрямків профілактичної діяльності, розробці відповідних планів, особливо довгострокових, допомагає узгоджувати поточні і перспективні завдання профілактики, допомагає їхньому успішному вирішенню на основі наукового передбачення. Консультативна полягає у наданні порад і рекомендацій об'єктам і суб'єктам профілактичної діяльності. Організаторська забезпечує залучення громадськості та сім'ї до організації змістовного проведення дозвілля. Координаційно-посередницька полягає у налагодженні взаємодії між соціальними інститутами територіальної громади. Функція фандрейзінгу спрямована на пошук додаткових ресурсів для здійснення профілактичної діяльності [2; 10, с.85].

Профілактична діяльність передбачає використання форм і методів, які можна поділити на групи наступним чином.

1. За спрямованістю: освітні, які спрямовані на підвищення рівня поінформованості різноманітних груп населення про несприятливі (соціальні, медичні й інші) наслідки вживання адиктивних речовин; бар'єрні, спрямовані на утруднення і припинення надходження в життєве середовище адиктивних речовин та рекламної інформації.

2. За механізмами: спрямовані на запобігання поширення наркотизму й доступності адиктивних речовин; спрямовані на зниження шкоди та несприятливих наслідків від уживання адиктивних речовин для залежних осіб і суспільства.

3. За цілями: методи, які мають за мету повне утримання від уживання психоактивних речовин; методи, які спрямовані на «помірне споживання» або часткове утримання від уживання адиктивних речовин.

4. За групами населення: методи, які мають своєю мішенню «потенційних споживачів» адиктивних речовин (головним чином – підлітків і молодь); методи, які мають своєю мішенню «наставників», тобто ті групи населення, які виконують стосовно потенційних споживачів функції навчання і контролю, у першу чергу батьків, учителів, лікарів, просто людей зрілого віку, які мають антиадиктивні установки; методи, які мають своєю мішенню епізодичних споживачів адиктивних речовин; методи, які мають своєю мішенню стійких споживачів адиктивних речовин і близьких їм людей (батьків, друзів й т. і.).

5. За загальними принципами впливу на соціум: конструктивні, які спрямовані на формування таких установок, при яких адиктивні речовини не є цінностями; деструктивні, які спрямовані на руйнацію або зміну соціальних установок на споживання адиктивних речовин.

Потрібно відмітити, що останнім часом деструктивні методи, які пов'язані із залякуванням і порушенням адиктивних установок, замінюються на конструктивні, пов'язані із формуванням таких установок і ціннісних орієнтацій, за яких ПАР не є цінностями.

Для того, щоби профілактичні заходи мали високу ефективність, необхідно враховувати наступні принципи побудови профілактичної роботи.

1. Системність – урахування всієї сукупності особистісних і соціальних факторів, що визначають готовність дітей до реалізації як безпечної поведінки, так і поведінки ризикованої, у їх взаємозв'язку і взаємодії.

2. Парціальність – уявлення про виховання антиадиктивної стійкості як про невід'ємну частину загального виховного

процесу в школі.

3. Проблемна адекватність – максимальне віддзеркалення реальних життєвих проблем, актуальних для конкретної вікової групи учнів, що мають безпосереднє відношення до можливої адиктивної поведінки.

4. Когнітивна адекватність – обов'язкова відповідність навчальних матеріалів і методичних прийомів, мови спілкування під час занять із дітьми їх інтелектуальному розвитку, особливостям вікової психології, сприйняття і засвоєння матеріалу.

5. Орієнтація на культурні цінності – урахування властивих саме вітчизняній культурі соціальних цінностей і механізмів особистісного розвитку, форм навчання, а також поведінки, спілкування, проведення дозвілля.

6. Використання феноменів масової свідомості, масової культури, їх ціннісно-мотиваційної складової.

7. Персоніфікація – використання прямої, особистої, персональної дії на особистість дитини авторитетних для неї представників культури, науки, педагогів.

8. Обов'язковий альтернативний виграш – спонукання до вибору поведінки, що представляється виграною в плані реалізації значущих бажань і потреб; при цьому реєстр альтернативних особистісних цінностей має бути адекватний рівню розвитку конкретної вікової групи дітей.

9. Активність рефлексії школярів – розвиток відповідальності за вибір життєвої дороги, прагнення до самореалізації.

10. Випереджаюче навчання – завчасний початок профілактичних заходів.

11. Актуальність – урахування актуальності інформації про ПАР та інші види адиктивної поведінки.

12. Відовідальність – невживання ПАР тими, хто займається профілактикою.

13. Компетентність – професіоналізм і спеціальна підготовка фахівців, які займаються профілактикою.

14. Інтерактивність – використання інтерактивних методів для роботи в групах із обов'язковим обміном досвідом між учасниками у благоприємній психологічній атмосфері.

15. Взаємодія – скоординованість дій усіх соціальних інститутів, які займаються профілактикою.

16. Державний підхід – залучення держави та громадськості до профілактичної діяльності [3; 4].

Таким чином, запропоновано визначити соціально-педагогічну профілактику адиктивної поведінки дітей як науково обгрунтовану та своєчасну систему дій, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей, яка сприяє вияву позитивних форм їх активності, пов'язану із попередженням і обмеженням причин усіх видів адиктивної поведінки. Визначено, що за змістом профілактична діяльність може бути неспецифічною (загальносоціальною) і специфічною. У залежності від об'єкта діяльності профілактика поділяється на особистісний, сімейний, соціальний рівні. У залежності від масштабності розрізняють універсальні, індикативні (селективні), програми за показаннями. З точки зору фокусу впливу профілактика поділяється на дві групи: особистісно-центрована і середовищно-центрована. Профілактична інтервенція може

бути постійно діючою, систематично діючою і періодично діючою. При цьому кожна стратегія із усіх вище розглянутих може поєднуватися з іншими.

Запропоновано змістовно удосконалити розподіл профілактики за видами із акцентом на первинній профілактиці. Первинна профілактика повинна охоплювати всіх дітей, її метою визначаємо не попередження залучення до ПАР, а сприяння гармонізації процесу соціалізації, формування морально-психологічної стійкості дитини, засвоєння різноманітних життєвих навичок, які не пов'язані із проблемами вживання ПАР, вона розрахована на дітей молодшого шкільного віку. Вторинна профілактика поділяється на два напрямки. Перший напрямок охоплює всіх дітей, частково він розрахований на молодший шкільний вік, у більшій мірі – на молодших підлітків. Метою вторинної профілактики є інформування про причини і види адиктивної поведінки та формування умінь і навичок протистояння пропозиції адикції із боку оточуючого середовища, яке проводиться у тренінговій інтерактивній формі, за допомогою ігрових видів діяльності. Другий напрямок вторинної профілактики представляємо в основному індивідуальною роботою із представниками групи ризику адиктивної поведінки. Третинна профілактика – це індивідуальна і групова допомога особам із адиктивною поведінкою по її подоланню та запобігання рецидивів у осіб, які вже подолали залежності. Останні два види профілактики ми жорстко не прив'язуємо до певного вікового періоду, в основному це підлітковий вік, але зустрічаються випадки стійкої адиктивної поведінки та реабілітація від залежності і у більш ранніх вікових періодах.

З'ясовано, що профілактична діяльність передбачає використання форм і методів, які можна поділити на наступні групи. За спрямованістю – це освітні і бар'єрні методи; за механізмами – спрямовані на запобігання поширення вживання адиктивних речовин і спрямовані на зниження шкоди від них; за цілями – методи, які мають за мету повне утримання від уживання психоактивних речовин, і методи, які спрямовані на «помірне споживання» або часткове утримання; за групами населення – методи, спрямовані на потенційних споживачів, на наставників, на епізодичних споживачів, стійких споживачів і осіб після реабілітації; за принципами впливу на соціум – конструктивні і деструктивні. Аналіз функцій, які профілактика адиктивної поведінки виконує у суспільстві, показав, що серед основних виділяються виховна, охоронна, регулятивна, прогностична, консультативна, організаторська, координаційно-посередницька, функція фандрейзінгу. Для того, щоби профілактичні заходи мали високу ефективність, необхідно враховувати наступні принципи: системність, парціальність, проблемна адекватність, когнітивна адекватність, орієнтація на культурні цінності, використання феноменів масової свідомості і масової культури, персоніфікація, обов'язковий альтернативний виграш, активність рефлексії, випереджаюче навчання, актуальність, відовідальність, компетентність, інтерактивність, взаємодія, державний підхід.

Перспективи подальших розробок даного питання полягають у розширенні змісту профілактики адиктивної поведінки дітей і розробці нових форм і методів профілактичної діяльності.

Література і джерела

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / Ольга Володимирівна Безпалько. – К. : «Логос», 2003. – 134 с.
2. Белоусов Ю. Л. Институционализация профилактики наркотизма в Украине : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук: спец. 22.00.03 «Соціальні структури та соціальні відносини» / Ю. Л. Белоусов. – Х., 2003. – 21 с.
3. Запорожец А. В. Педагогическая профилактика аддиктивного поведения школьников в сфере информационно-коммуникационных технологий: дис. ... кан. пед. наук: 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки» / Антон Вячеславович Запорожец. – Челябинск, 2010. – 172 с.
4. Овчинников О.М. Психолого-педагогические условия профилактики аддиктивного поведения подростков: дис. ... кандидата пед. наук: спец. 13.00.01 «общая педагогика, история педагогики и образования» / Овчинников Олег Михайлович. – М.: Московский государственный университет культуры и искусств, 2005. – 172 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка : ок. 60000 слов и фразеол. выражений / С.И.Ожегов; под общ. ред. Л.И.Скворцова. – 25 изд., испр. и доп. – М. : Оникс : Мир и образование, 2006. – 972 с.
6. Профілактика поширення наркозалежності серед молоді: навч.-метод. посібник / [Родионов А.В. Подросток и наркотики. Выявление факторов зависимости от психоактивных веществ в работе с несовершеннолетними / А.В.Родионов, В.А.Родионов. – Ярославль: Академия развития, 2004. –

192 с.

7. Сорочинська В.Є. Організація роботи соціального педагога : Навчальний посібник / В.Є.Сорочинська. – К. : Кондор, 2005. – 198 с.
8. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика / [О. М. Балакірева, О. О. Стойко та ін.]; кер. авт. кол.: О. О. Яременко. – К.: Держ ін-т пробл. сім. та мол., Укр. ін-т соц. д-нь, 2005. – Кн. 7. – 196 с. – (Серія «Формування здорового способу життя молоді»).
9. Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища : соціально-педагогічний аспект: Монографія / Є.Т.Федорченко. – Черкаси : ФОП Чабаненко Ю. А., 2011. – 492 с.

В статье предложено определить социально-педагогическую профилактику аддиктивного поведения как научно обоснованную и своевременную систему действий, направленных на создание оптимальной социальной ситуации развития детей, которая способствует проявлению позитивных форм их активности, связанную с предупреждением и ограничением причин всех видов аддиктивного поведения. Усовершенствовано распределение профилактики по видам с акцентом на первичной профилактике, целью которой является содействие гармонизации процесса социализации, усвоения разнообразных жизненных навыков. Среди основных функций профилактики выделены воспитательная, охранная, регулятивная, прогностическая, консультативная, организаторская, посредническая, функция фандрайзинга.

Ключевые слова: социально-педагогическая профилактика, аддиктивное поведение детей, территориальная громада.

In the scientific research we suggest defining social and pedagogical prevention of addictive behaviour as a scientifically proved and timely action system which is aimed to create optimal condition for children's development, which contributes to demonstrating positive forms of their activity, connected with prevention and limitation of the reasons of all kinds of addictive behavior. We developed the distribution of preventing measures according to their kinds with the emphasis on the initial prevention which is directed at contributing to harmonization of children's socialization, adopting various vital skills. Among the basic functions of prevention we distinguish educational, protective, regulative, prognostic, consultative, organizational, intermediary, fundraising ones.

Key words: social and pedagogical prevention, children's addictive behavior, territorial community.